

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 27 травня 2016 року)

Випуск 7

Харків
«Право»
2016

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

П68

Редакційна колегія:
С. О. Гриненко (голов. ред.),
І. М. Зеленська, О. Ю. Костін,
Д. І. Тарасенко, М. М. Юрлов

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори
опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.*

П68 **Правове** забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 року) / редкол.: С. О. Гриненко (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2016. – Вип. 7. – 382 с.

ISBN 978-966-937-026-6

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам реформування правоохоронної системи, соціального захисту працівників правоохоронних органів, військовослужбовців, учасників АТО та осіб, звільнених з військової служби; проходження військової служби, забезпечення законності та відповідальності військовослужбовців; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів у судах; проблемним питанням правозастосовної діяльності, які виникають у практиці оперативних підрозділів та органів досудового розслідування; забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з тероризмом й іншим питанням правового забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 342.951(477):351.746.1

ББК 67.9(4УКР)301.162

Адреса Інституту: м. Харків, вул. Мироносицька, 71,

телефон/факс (057) 700-34-55

E-mail: lpuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016

© Інститут підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України, 2016

© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

ISBN 978-966-937-026-6

таємниці, з протоколом формально підпадають під ознаки злочину, передбаченого ст. 328 КК України. Саме тому, в практиці правоохоронних органів, принаймні в СБУ Харківської області, контроль за вчиненням злочину дуже рідко завершується відкритою фіксацією.

Використані джерела:

1. Драпкин Л. Я. Особенности информационного поиска в процессе расследования и тактика следствия // Проблемы повышения эффективности предварительного следствия. – Л., 1976. – С. 54.
2. Мудьюгин Г. Н. Методика следствия по делам, возбужденным в связи с исчезновением потерпевшего // Социалистическая законность. – 1953. – № 5. – С. 67–70.
3. Ратинов А. Р. Обыск и выемка. Гос. изд-во юрид.лит. – М. 1961. – С. 14–15.

Шаренко Світлана Леонідівна

голова Київського районного суду
м. Харкова, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук,
доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Сьогодні одним із найбільш ефективних слідчих підрозділів є слідчі підрозділи Служби безпеки України. Зазначені підрозділи здійснюють досудове розслідування найбільш складних та актуальних злочинів, як то: терористичний акт; створення терористичної групи чи терористичної організації; фінансування тероризму; контрабанда; напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточуючих; незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою; військові злочини; злочини проти основ національної безпеки України; злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Разом з тим, наявні недоліки кримінального процесуального законодавства суттєво впливають на ефективність роботи органу досудового

розслідування. Так, ст.207 КПК України передбачає можливість затримання особи не інакше, як за ухвалою слідчого судді.

Відповідно до ст.188 КПК України прокурор, слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися з клопотанням про дозвіл на затримання підозрюваного з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Зазначене свідчить про необхідність наявності наступних умов: у кримінальному провадженні є підозрюваний, тобто особа, якій вручена в письмовій формі підозра у вчиненні кримінального правопорушення та зазначений підозрюваний переховується від органів досудового розслідування. Слідчий суддя в закритому судовому засіданні вирішує питання про надання дозволу на затримання підозрюваного.

Ухвала слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу повинна містити: дату її постановлення; найменування суду, прізвище та ініціали слідчого судді; прізвище, ім'я, по батькові підозрюваного; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, і його правова кваліфікація за законом України про кримінальну відповідальність; посилання на обставини, які дають підстави для: обгрунтованої підозри про вчинення особою кримінального правопорушення; висновку про існування ризику, зазначеного у клопотанні про застосування запобіжного заходу; висновку про існування обставин, що підтверджують, що підозрюваний переховується від органів досудового розслідування та одержавши відомості про те, що слідчий звернувся з клопотанням про застосування запобіжного заходу буде впливати на свідків, потерпілого, переховуватиметься від органу досудового розслідування, вчинить інше кримінальне правопорушення.

Слідчий суддя повинен також зазначити строк дії ухвали про дозвіл на затримання з метою приводу, який не може бути більшим чим 6 місяців. Після сплину визначеного слідчим суддею терміну, у разі якщо особа не затримана, вона втрачає силу, а слідчий вправі повторно звернутися з аналогічним клопотанням до слідчого судді.

За наявності ухвали слідчого судді уповноважена службова особа може затримати підозрюваного та не пізніше тридцяти шести годин з моменту затримання доставити його до слідчого судді, який постановив ухвалу про затримання для вирішення клопотання слідчого про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Безумовно така вимога закону є гарантією дотримання прав людини щодо конституційної гарантії на її особисту недоторканість.

Ч.2 ст.207 КПК України передбачає можливість затримання без ухвали слідчого судді будь-якої особи тільки у таких випадках: 1) при вчиненні або замаху вчинення кримінального правопорушення; 2) безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення; 3) під час безпосереднього переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні.

Законом передбачена можливість затримання особи безпосередньо на місці вчинення злочину, в момент вчинення злочину і під час переслідування підозрюваного. При цьому п.2 ч.1 ст.208 КПК передбачає можливість затримання особи без ухвали слідчого судді якщо **безпосередньо** після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа вчинила злочин.

Разом з тим, затримати особу під час вчинення диверсії, терористичного акту чи інших не менш тяжких злочинів, які розслідуються слідчими служби безпеки, вкрай складно, оскільки особи готуються до вчинення злочинної діяльності, інколи проходять спеціальну підготовку на території інших держав, мають навички ведення терористичної та диверсійної роботи. За результатами слідчих (розшукових) і негласних (слідчих) розшукових дій слідчі встановлюють особу, яка можливо причетна до вчинення кримінального правопорушення, однак затримати таку особу неможливо, оскільки вона не є підозрюваним та не затримується безпосередньо в момент вчинення злочину. Вірогідніше за все така особа, яка до цього свідомо вчиняла дії направлені проти миру, безпеки людства не буде чекати виклику до слідчого, а отримавши його – проігнорує та вчинить активні дії для уникнення від кримінальної відповідальності за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

В зв'язку з чим бачиться за необхідне ініціювати внесення змін до КПК України щодо редакції ч.2 ст.207 та ч.1 ст. 208 КПК України в частині визначення можливості затримувати особу без ухвали слідчого судді, але не у будь-якому випадку, а лише у кримінальних провадженнях по тяжким та особливо тяжким злочинам. Обов'язковою умовою такого затримання має бути дотримання п.3 ст.5 Конвенції щодо права негайно постати перед суддею. Як зазначається в рішенні Європейського суду з прав людини «Нечипорук і Йонкало проти України» негайний судовий контроль є вагомим аспектом гарантії, закріпленої в п.3 ст.5, яка покликана зводити до мінімуму ризик свавілля і забезпечувати верховенство права – один з основоположних принципів демократичного суспільства. Хоча негайність має оцінюватися в кожній справі залежно від її особливостей, вимогу про суворі часові рамки не можна тлумачити надто гнучко, оскільки таке тлумачення серйозно послабило б процесуальну гарантію

на шкоду особі і загрожувало б підірвати саму суть права, передбаченого цим положенням. З огляду на це, можливо використати наявну норму – ст.211 КПК, яка передбачає необхідність доставки затриманої без ухвали слідчого судді особу до слідчого судді – в строк не пізніше 72 годин, а можна скоротити цей строк до 36 годин, як передбачено ст.191 КПК в разі затримання особи на підставі ухвали слідчого судді.

В будь-якому випадку питання доповнення випадків затримання особи без ухвали слідчого судді повинно бути вирішено шляхом внесення відповідних змін до КПК України, адже суспільний інтерес цього вимагає. Відомі випадки коли окремі слідчі підрозділи проводять затримання без ухвали слідчого судді та не під час вчинення злочину або безпосередньо після нього, а на засіданні Уряду, Верховної Ради України. Однак, в разі відсутності на цей час такої процесуальної можливості, визнати таке затримання правильним досить складно. В рішенні Європейського суду з прав людини «Заїченко проти України» зазначено, що закон має бути доступним і передбачуваним, тобто сформульованим достатньо чітко, щоб забезпечити особі можливість регулювати свою поведінку. Щоб національне законодавство відповідало цим вимогам, воно повинно надавати адекватний юридичний захист від свавілля та, відповідно, із достатньою чіткістю зазначати межі повноважень, наданих компетентним органам влади, та спосіб їх здійснення.

Досить складно органам досудового розслідування забезпечувати захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охороняти права, свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб, за умови наявності зазначеної правової проблеми, а тому слід звернути увагу не тільки на права затриманої особи, а забезпечити рівний, однаковий підхід до захисту прав потерпілого, суспільства в цілому.

Швидкова Олена Володимирівна
доцент кафедри кримінального права
та кримінального процесу Національ-
ної академії Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО

Одним з наслідків погіршення соціально-економічної ситуації в країні є збільшення рівня корисливих злочинів проти власності, розкриваємість яких